

Oktay Evsen

Mustafa Abdülhalik Renda ismini bugün pek çok kimsenin hatırlayacağı konusunda şüphem var. Oysa ki Renda, Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine geçişin, Kurtuluş Savaşı'nın ve Atatürk'ün ardından gelen İsmet İnönü döneminin en önemli siyasi figürlerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır. Yakın Türkiye tarihinin bu seçkin devlet adamının ismi genç kuşaklara ulaşmadıysa bunun nedeni; her şeyin başında Renda'nın sansasyondan uzak kalarak ciddiyetle işini yapmasında saklı olsa gerek.

İsmet İnönü döneminde devletin 'iki numarası'na kadar yükselen Renda, üstlendiği tüm görevlerde yakaladığı yüksek başarıyla tanınıyor. Millî Mücadele yıllarında, yine İnönü'nün deyişiyle sorumlusu olduğu Konya'yı 'saat gibi tıkır tıkır' işletmesiyle Atatürk'ün dikkatini çekmiş, böylelikle Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte de Maliye Bakanı görevini üstlenerek yeni

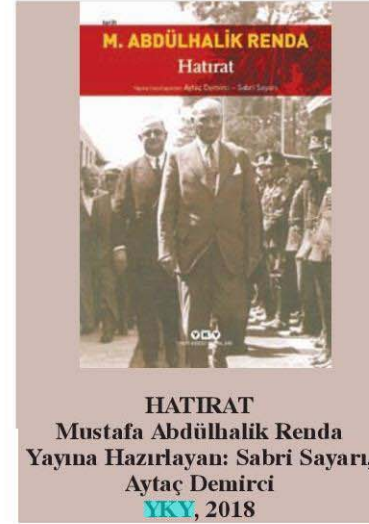
Tarihin tozlu sayfaları arasından

devletin ilk bütçesini hazırlamıştır. 1927-1930 arasında yürüttüğü Millî Savunma Bakanlığı döneminde ise ordunun modernizasyonunu dar bütçelere rağmen gerçekleştirmiştir. 'Devlet Bakanlığı' müessesinin kuruluşuyla da ilk devlet bakanı olarak adını kazanmıştır.

Hemen yukarıda birkaç cümleyle özetlenenler, Renda'nın devlette üstlendiği görevlerin kısacık bir özetinden ibaret. Fakat ne yazık ki ulaşılabilen pek çok kaynakta da bu özel devlet adamı hakkında yazılanlar neredeyse bunlardan ibaret. Bu bağlamda şunu rahatlıkla dile getirebiliriz: Renda hakkında farklı isimlerden toparlanmış bilgi kıvrıntıları ve iddialarla birlikte, bazı akademik makaleler dışında ciddi bir kaynağa ulaşmak bugün için pek mümkün değil. Dolayısıyla kapsamlı, sağlıklı ve bütünlüklü bir Mustafa Abdülhalik Renda portresi çizmek bu şartlar altında imkânsız oluyor.

Renda ile ilgili, belki de tek ve en önemli kaynak ise bugüne kadar okur karşısına çıkmamıştı; hatıratı... Sabri Sayarı ve Aytaç Demirci'nin yayına hazırladığı Mustafa Abdülhalik Renda'nın hatıratı, dağılmakta olan imparatorluğun, kurtuluş mücadelesinin ve yeni kurulan Cumhuriyet'in malî ve idarî kaidelerine dair birinci elden tanıklığıyla ilk kez okurların dikkatine sunuluyor. Böylelikle de bir devrin önemli şahsiyetlerinden biri, kendi eliyle yine kendini anlatma fırsatı yakalıyor. Az önce de söylendiği gibi Renda hakkındaki kaynak kıtlığı nedeniyle Sayarı ve Demirci'nin yayına hazırladığı Hatırat, bu nedenle çok daha önem kazanıyor.

Devlet adamlarının hatıratına her zaman değer verilir çünkü onların başından geçenler sadece kendilerini değil, bağlı buldukları ülkeyi ve o ülkenin tarihini de ilgilendirir. Tam da bu nedenle Hatırat'ın bir başka

özel yanı daha ortaya çıkıyor. Osmanlı'nın son günlerinden İsmet İnönü dönemini de içine alan süreçteki yaşananlar, devletin içinden bir göz tarafından anlatılıyor. Küçük bir uyarıda bulunmakta yarar var; Renda'nın Hatırat'ında resmî tarihin dışında öğeler aramak isteyenler

için...

M. Abdülhalik Renda, Hatırat'ını kaleme alırken de devlet adamı bilincini hiçbir zaman elden bırakmıyor. Buna bağlı olarak yaşananlar, devlet aklıyla anlatılması gerektiği kadarıyla anlatılıyor; ideolojinin ve bilinen tarihin parantezleri içinde kalıyor. Fakat bu demek değil ki Renda'nın Hatırat'ı 'özel'e dair bir şey söylemiyor...

Renda, resmî tarih dairesinde yaşananları, kendi gözüyle anlatıyor ki, bu bile adı bilinse de bugüne kadar kendisi hakkında neredeyse hiçbir çalışma yapılmamış bir devlet adamını tanımak için yeterince anlamlı. Henüz yayımlanan Hatırat bu bağlamda bir miladı meydana getiriyor. Hem M. Abdülhalik Renda hakkında yapılacak, daha doğrusu yapılması umulan çalışmaların öncülüğünü yapıyor hem de üzerine tarih tozu serpilmiş öncü bir devlet adamını tanıma fırsatı sunuyor.